

Терех О.А.

к.ю.н., доц. кафедри цивільного процесу
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

РОЗГЛЯД СУДАМИ СПРАВ В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЗА РЕЗУЛЬТАТОМ РОЗГЛЯДУ ЯКИХ МОЖЕ БУТИ ЗДІЙСНЕНО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ СМЕРТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

В даній статті автором проаналізовані положення чинного ЦПК України, які визначають порядок розгляду судами справи, наслідком яких є ухвалення рішення, на підставі якого здійснюється державна реєстрація смерті особи в тих випадках, коли відсутні документи, видані закладом охорони здоров'я або судово-медичною установою. Загалом, виділено чотири норми ЦПК України, зокрема, положення ст. 305-309, п. 8 та 9 ч. 1 ст. 315 та ст. 317 ЦПК України. Водночас, в статті зроблено висновок, що п. 9 ч. 1 ст. 315 ЦПК України фактично дублює положення ст. 305-309 ЦПК України, і не є певною окремою процедурою. Так, зокрема, положення чинного ЦК України взагалі передбачають, що те, що особа пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру є підставою для оголошення такої особи померлою, а не для встановлення факту смерті. З огляду на зазначене, автор вважає за доцільне виключити п. 9 ч. 1 ст. 315 з ЦПК України. Також, в роботі проаналізовано положення п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України та ст. 317 ЦПК України, зроблено висновок про те, що дані норми не визначають різні порядки розгляду справ, а фактично співвідносяться між собою як загальна та спеціальна норма. Ст. 317 ЦПК України визначає особливості встановлення факту смерті, якщо це сталося на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України. Окрема увага приділяється аналізу та порівняльній характеристиці процедур розгляду справ про оголошення особи померлою та процедурі встановлення факту смерті особи. Автором стверджується, що у випадку, якщо існують припущення щодо можливої смерті особи, то необхідно звертатися до суду із заявою про оголошення особи померлою і суди повинні розглядати дані справи в порядку ст. 305-309 ЦПК. Якщо ж наявні достовірні докази смерті особи, але відсутній документ, на підставі якого органи РАЦС здійснюють державну реєстрацію смерті, тоді заявник подає заяву про вставлення факту смерті особи і суди розглядають дану справу в порядку, визначеному п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України.

Ключові слова: цивільне судочинство, окреме провадження, оголошення особи померлою, державна реєстрація смерті особи, встановлення факту смерті особи.

In this article, the author analyzes the provisions of the current Code of Civil Procedure of Ukraine, which determines the procedure for considering cases by courts, the result of which is the adoption of a decision on the basis of which the state registration of the death of a person is carried out in cases where there are no documents issued by a health care institution or a forensic medical institution. In general, four norms of the Code of Civil Procedure of Ukraine are

highlighted, in particular, the provisions of Articles 305-309, Clauses 8 and 9 of Part 1 of Article 315 and Article 317 of the Code of Civil Procedure of Ukraine. At the same time, author concludes that Clause 9 of Part 1 of Article 315 of the Code of Civil Procedure of Ukraine actually duplicates the provisions of Articles 305-309 of the Code of Civil Procedure of Ukraine, and is not a specific separate procedure. Thus, in particular, the provisions of the current Civil Code of Ukraine generally provide that the fact that a person went missing under circumstances that threatened his death or give grounds to consider him dead from a certain accident as a result of emergency situations of a technogenic and natural nature is a basis for declaring such a person deceased, and not for establishing the fact of death. In view of the above, the author considers it appropriate to exclude clause 9 part 1 of article 315 from the Civil Procedure Code of Ukraine. Also, article analyzes the provisions of clause 8 part 1 of article 315 of the Civil Procedure Code of Ukraine and article 317 of the Civil Procedure Code of Ukraine, and concludes that these norms do not determine different procedures for considering cases, but actually correlate with each other as a general and special norm. Article 317 of the Civil Procedure Code of Ukraine determines the features of establishing the fact of death if this occurred on the territory where martial law or a state of emergency has been introduced, or in the temporarily occupied territory of Ukraine. Special attention is paid to the analysis and comparative characteristics of the procedures for considering cases of declaring a person deceased and the procedure for establishing the fact of a person's death. The author argues that if there are assumptions about the possible death of a person, it is necessary to apply to the court with an application for declaring a person deceased and the courts must consider these cases in accordance with Articles 305-309 of the Civil Procedure Code of Ukraine. If there is reliable evidence of the person's death, but there is no document on the basis of which the Civil Registry Office bodies carry out the state registration of death, then the applicant submits an application for inserting the fact of the person's death and the courts consider this case in accordance with the procedure specified in Clause 8 Part 1 of Article 315 of the Code of Civil Procedure of Ukraine.

Keywords: *civil proceedings, separate proceedings, declaring a person deceased, state registration of the death of a person, establishing the fact of the death of a person.*

Вступ. На жаль, у зв'язку із воєнним діями та повномасштабним вторгненням актуальним на сьогодні в Україні є питання розгляду судами справ щодо оголошення фізичної особи померлою або встановлення факту смерті особи в разі неможливості реєстрації факту смерті особи органом державної реєстрації актів цивільного стану. Так, на сьогодні в Єдиному реєстрі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, перебуває майже 60 тисяч людей. Через активні бойові дії, можемо припустити, що частини цих людей вже не має в живих. Відповідно, необхідно певним чином узаконити їх цивільний стан і надати змогу їхнім спадкоємцям та особам, які перебувають на утриманні, реалізувати свої законні права та інтереси. Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» державна реєстрація смерті фізичної особи здійснюється органами реєстрації на підставі або документа про смерть, виданого закладом охорони здоров'я чи судово-медичною установою, або ж рішення суду про встановлення факту смерті особи в певний час чи про оголошення її померлою [1]. Тобто, якщо не має документа про смерть відповідного зразку, то єдиним варіантом залишається звернення до суду і отримання рішення на підставі якого здійснюється державна реєстрація смерті особи. Фактично, коли йде мова про реєстрацію даного цивільного стану на підставі рішення суду, то це

здійснюється або ж шляхом оголошення фізичної особи померлою або ж встановленням факту смерті. Водночас, проаналізувавши положення чинного ЦПК України, можна зазначити, що нормами даного акту визначаються чотири процедури розгляду справ, наслідком яких є ухвалення судового рішення, на підставі якого органами РАЦС може бути видано свідоцтво про смерть. Це, зокрема: 1) встановлення факту смерті особи в певний час в разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті (п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України); 2) встановлення факту смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (п. 9 ч. 1 ст. 315 ЦПК України); 3) встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України або на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан (ст. 317 ЦПК України); 4) визнання фізичної особи померлою (ст. 305–309 ЦПК України). При цьому, фактично єдиним результатом розгляду справ за даними процедурами є рішення, на підставі якого здійснюється державна реєстрація смерті фізичної особи. Однак, важливе значення має порядок звернення та розгляд справи в суді, зокрема, який із порядків обрати і за яких умов. Окрім того, на нашу думку, необхідно дослідити доцільність існування чотирьох варіантів судових процедур наслідком яких є державна реєстрація смерті особи та розглянути можливі шляхи удосконалення чинного законодавства в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Оголошення фізичної особи померлою – це судова процедура визнання особи такою, що померла, у випадку, якщо за місцем її постійного проживання відсутні відомості щодо її місця проживання протягом певного строку, або, якщо є підстави вважати, що така особа могла загинути від обставин, що загрожували їй смертю (нешасний випадок, надзвичайна ситуація, воєнні дії, збройний конфлікт чи за інших обставин). Тобто, фактично, суд проаналізувавши сукупність певних доказів робить припущення щодо того, що така особа дійсно могла померти («презумпція смерті»). На підставі рішення суду вносяться дані до державного реєстру актів цивільного стану і видається свідоцтво про смерть особи. Можемо погодитися з твердженням, що оголошення особи померлою є свого роду юридичною фікцією, певним юридико-технічним прийомом, коли визнаються дійсними юридичні факти та обставини, які відсутні у реальному житті. Верховний Суд України у своїй Постанові Пленуму «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» зазначив, що оголошення фізичної особи померлою – це ствердження судовим рішенням припущення про смерть даної особи, тобто констатація високого ступеня ймовірності смерті [2]. Оголошення судом особи померлою усуває невизначеність у правовідносинах за участю особи, яка тривалий час є відсутньою за місцем свого постійного проживання і місце перебування якої невідоме.

Проаналізувавши положення чинного цивільного законодавства можемо виділити такі умови оголошення особи померлою в судовому порядку: 1) строк по спливу якого заявник може звертатися до суду з відповідною заявою. Загальний строк становить *3 роки*. Скорочені строки встановлені для випадків, коли існували особливі обставини, що загрожували смертю особі (*2 роки* від дня закінчення воєнних дій у випадку, якщо особа пропала безвісти у зв'язку з цими діями; *6 місяців*, якщо особа пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку; *1 місяць* після закінчення роботи спеціальної комісії за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин

внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру) [3]. 2) відсутність особи у місці її постійного проживання та відомостей щодо цієї особи протягом вказаного строку. Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це. При цьому, фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припускати її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті.

Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до правових наслідків, які настають у разі смерті, тобто припиняється правосуб'єктність даної особи. Окрім того, після оголошення фізичної особи померлою відкривається спадщина. При цьому, спадкоємці фізичної особи, яка оголошена померлою, не мають права відчужувати протягом 5 років нерухоме майно, що перейшло до них у зв'язку з відкриттям спадщини. Також, утриманці цієї особи набувають право на пенсію у разі втрати годувальника, шлюб з особою, яку оголошено померлою припиняється автоматично, а також припиняють дію довіреності, видані особою, а також зобов'язання такої особи, окрім тих, що допускають правонаступництво.

Розглянувши положення законодавства, можна констатувати, що норми ЦК України визначають підстави, умови та правові наслідки саме оголошення особи померлою. Однак, як вже зазначалося вище ЦПК України передбачає чотири окремі правові норми, що регламентують розгляд справ, за результатом яких може бути ухвалено рішення, на підставі якого здійснюється державна реєстрація смерті особи. Розглянемо детальніше кожне із відповідних положень.

Так, *ст. 305-309 ЦПК України визнається порядок оголошення фізичної особи померлою*. Це порядок розгляду судами справи у випадку, коли фізична особа відсутня у місці свого постійного проживання певний час та не має відомостей щодо такої особи. В такому випадку заявник може звернутися до суду із заявою про оголошення такої особи померлою. У заяві необхідно зазначити для якої мети заявнику необхідно оголосити особу померлою, обставини, що загрожували смертю фізичній особі, яка пропала безвісти, або обставини, що дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку. Така заява подається до суду за місцем проживання заявника або за останнім відомим місцем проживання (перебування) особи, місцеперебування якої невідоме, або за місцезнаходженням її майна. Суд до початку розгляду справи встановлює осіб, які можуть дати свідчення про фізичну особу, місцеперебування якої невідоме, а також запитує відповідні організації за місцем проживання відсутнього та за місцем роботи. Суд розглядає дану справу за участю заявника, свідків, зазначених у заяві, та осіб, яких суд вважає за необхідне допитати. Дана категорія справ розглядається колегіально у складі одного судді та двох присяжних. За результатом розгляду суд ухвалює рішення про оголошення фізичної особи померлою.

П. 9 ч. 1 ст. 315 ЦПК України передбачає, що в судовому порядку також може бути встановлено факт смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Вважаємо, що встановлена у даному пункті підстава для встановлення факту смерті особи фактично дублює підставу для оголошення її померлою, передбачену положеннями ст. 46 ЦК України. Питання про дублювання в ЦПК України підстави для встановлення факту

смерті особи з передбаченою у ЦК України підставою для оголошення особи померлою вже піднімалося науковцями. На основі порівняння даних правових інститутів було зроблено висновок про те, що оголошення фізичної особи померлою і встановлення факту смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, суттєвих відмінностей не мають. Висловлено позицію, що пункти статті, які стосуються встановлення факту смерті треба виключити з ЦПК України (ще й тому, що такий інститут не передбачений цивільним правом та законодавством), а такі справи треба розглядати саме як оголошення особи померлою [4, с. 86]. Повністю підтримуємо дану думку, і вважаємо, що з метою удосконалення законодавства та усунення різних підходів у правозастосуванні, необхідно виключити п. 9 ч. 1 ст. 315 ЦПК України.

Положення ЦПК України також визначають порядок встановлення *факту смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті (п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України) та встановлення факту смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України (ст. 317 ЦПК України)*. Зазначимо, що на наш погляд дані норми співвідносяться між собою як загальне (п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України) та спеціальне (ст. 317 ЦПК України). Тобто, фактично, можна говорити про одну процедуру встановлення факту смерті, але з певними особливостями, якщо цей факт відбувся на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України. Ці особливості стосуються, зокрема, таких питань як визначення підсудності, осіб, які можуть виступати заявниками та переліку допустимих доказів. Тобто, в даному випадку, мова йде не про дві окремі процедури, а про одну, визначену п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України. Ст. 317 ЦПК України слід розглядати не як окремий порядок, але лише як норми, що визначають особливості встановлення факту смерті особи, якщо це сталося на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України.

Таким чином, на наше переконання, в чинному ЦПК України в порядку окремого провадження мають розглядатися дві категорії справ: 1) про оголошення особи померлою та 2) про встановлення факту смерті особи. Розглянемо підстави та особливості розгляду кожної із зазначених категорій справ.

- *Підстави.* Підставами для оголошення особи померлою є умови, передбачені ст. 46 ЦК України, а саме відсутність особи певний час, відомостей щодо такої особи, а також підстави вважати, що така особа може бути загиблою. Підставами для встановлення факту смерті особи є наявність доказів, які засвідчують факт смерті особи, але при цьому відсутні документи, визначені чинним законодавством, що є підставою для державної реєстрації смерті (перелік таких документів визначений Правилами державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000). Фактично, можемо погодитися з думкою науковців, що основною відмінністю цих двох видів справ є те, що оголошення громадянина померлим базується на презумпції його можливої смерті і відсутності яких-небудь доказів щодо цього, а встановлення факту смерті – на доказах його смерті [5, с. 107-108]. Аналогічної позиції притримується і Верховний Суд, зокрема, в своїй постанові зазначаючи, що за наявності припущень про факт смерті фізичної особи, у тому числі у зв'язку з воєнними діями, без достовірних

доказів, які свідчать про цей факт, правильним буде звернення до суду із заявою про оголошення судом особи померлою (ч. 2 ст. 46 ЦК України), а не із заявою про встановлення факту смерті цієї фізичної особи (п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України) [6]. На сьогодні, непоодинокими є справи, коли родичі загиблого військовослужбовця звертаються до суду із заявами про встановлення факту смерті такої особи під час несення служби. Наприклад, у рішенні Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області зазначається, що дружина звернулася до суду про встановлення факту смерті її чоловіка. В обґрунтуванні заяви вона посилається на те, що згідно з наказом командира військової частини її чоловік був зарахований до списків особового складу військової частини. Під час виконання бойового завдання поблизу населеного пункту Дубово-Василівка Бахмутського району Донецької області зник безвісти і за результатами службового розслідування встановлено, що солдат *імовірно* загинув внаслідок влучання ворожого артилерійського снаряду у його вогневу позицію. Тіло загиблого не вдалося евакуювати, оскільки бойові дії розвивалися надзвичайно швидко і позиції, де загинув чоловік заявниці, були захоплені ворогом, у зв'язку з чим судово-медична експертиза щодо встановлення причин смерті не проводилася. Вказані обставини позбавили можливості отримати документи, необхідні для реєстрації факту смерті в органах РАЦС, і відповідно, отримати свідоцтво про смерть, необхідне для оформлення спадщини та одноразової допомоги після загибелі чоловіка. Під час розгляду справи, суд дослідив витяг із журналу бойових дій, в якому зазначено, що старший солдат (чоловік заявниці) не повернувся з поля бою. У рапорті командир роти доповів, що старший солдат зник безвісти під час виконання службових обов'язків по захисту Батьківщини внаслідок ведення бойових дій. Актом службового розслідування встановлено, що старший солдат імовірно загинув внаслідок влучання ворожого артилерійського снаряду у його вогневу позицію. Не зважаючи на те, що і в заяві, й в інших матеріалах справи зазначається лише про імовірність того, що дана особа загинула під час виконання бойового завдання, тим не менше, суд дану заяву задовольнив і встановив факт смерті цієї особи [7]. При цьому, оскільки йшлося саме про імовірність смерті, на наше переконання, необхідно було звертатися до суду із заявою про оголошення цієї особи померлою і суд мав розглядати дану справу в порядку ст. 305-309 ЦПК України. В контексті зазначеного, цікавим для дослідження є рішення Голосіївського районного суду м. Києва. Відповідно до матеріалів справи, до суду звернулася дружина, яка просила встановити факт смерті її чоловіка в порядку ст. 317 ЦПК України, який під час виконання бойового завдання в ході ведення бойових дій в районі міста Красногорівка Покровського району Донецької області зник безвісти. За повідомленням безпосереднього командира та колег військовослужбовців достеменно відомо, що чоловік заявниці загинув у зв'язку з підривом на міні та детонуванням комплексу вибухівки, що була на тілі солдата. При цьому забрати рештки тіла загиблого не виявилось за можливе через ведення бойових дій у тому районі. Однак, в цій справі суд дійшов висновку, що відсутні підстави для задоволення заяви. Зокрема, суд мотивував своє рішення тим, що чоловік заявниці був призваний на військову службу у військовій частині і на нього не поширюється Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Окрім того, Голосіївський районний суд м. Києва посилається на позицію Верховного Суду, висловлену у постановках у справах № 506/358/22 від 28 лютого 2024 року та 686/9938/23 від 26 лютого 2024 року з посиланням на норму ст. 46 ЦК України, відповідно до якої фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом,

може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. Особливістю цієї категорії справ є те, що висновок суду про оголошення громадянина померлим ґрунтується на юридичному припущенні смерті особи. Тобто, суд погоджується із позицією Верховного Суду, і вважає, що в даній ситуації було б правильно звертатися із заявою про оголошення фізичної особи померлою, а не із заявою щодо встановлення факту смерті. З огляду на зазначене, суд і відмовив у задоволенні заяви [8]. Таким чином, бачимо різні підходи судової практики щодо вирішення аналогічних питань. Вважаємо, що така ситуація є неприпустимою і суди повинні однаково застосовувати законодавство у подібних правовідносинах.

- *Зміст заяви.* Заява про оголошення фізичної особи померлою має відповідати вимогам ст. 306 ЦПК України, заява щодо встановлення факту смерті особи вимогам ст. 318 ЦПК України.

- *Підсудність.* Заяви щодо оголошення фізичної особи померлою подаються до суду за місцем проживання заявника або за останнім відомим місцем проживання (перебування) особи, місцеперебування якої невідоме або ж за місцезнаходженням її майна. Заява про встановлення факту смерті подається до суду за місцем проживання заявника. Вважаємо, що винятки необхідно встановити щодо встановлення факту смерті на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України. Такі заяви можуть подаватися до будь-якого місцевого суду України незалежно від місця проживання (перебування) заявника.

- *Докази і доказування.* Загалом вважаємо, що доказами по даних категоріях справ можуть бути будь-які дані, які можуть підтвердити той факт, що є підстави вважати, що особа могла загинути або підтвердити смерть особи. При цьому, звертаємо увагу, що допустимими доказами по даній категорії справ можуть бути також документи, видані органами самопроголошених утворень, розташованих на тимчасово окупованих територіях України. Дане положення ґрунтується на концепції, відомій як «Намібійські винятки» Міжнародного Суду ООН. Суд зазначив, що незважаючи на незаконність південноафриканської присутності, це не повинно позбавити народ Намібії переваг, пов'язаних із міжнародним співробітництвом. І хоча офіційні дії, вчинені урядом Південної Африки від імені або щодо Намібії після припинення мандату, є незаконними та недійсними, ця недійсність не може бути поширена на такі дії як, наприклад, реєстрація народжень, смертей та шлюбів, наслідки яких можна ігнорувати лише на шкоду жителям цієї території. Концепція «Намібійських винятків» заклала певну міжнародно-правову основу юридичного захисту осіб, які перебувають на території, яка не підконтрольна визнаному уряду [9, с. 150]. Слід зазначити, що дана концепція широко застосовується у практиці міжнародних судових установ та була прийнята до використання також і національними судами. Також, вважаємо, що у справах про встановлення факту смерті, звернення до органів РАЦС і відповідно їхня відмова у реєстрації факту смерті не є передумовою права на пред'явлення позову. Дана твердження ґрунтується на позиції, викладеній у постанові ККС ВС від 23.11.2022 у справі № 759/7001/22 відповідно до якої суд вважає за можливе розглядати справи про встановлення факту народження або смерті на тимчасово окупованій території без попереднього звернення до органу РАЦС та отримання відмови цього органу, оскільки встановлення такого факту саме судом

безпосередньо передбачено в ст. 317 ЦПК України, яка не вимагає від заявників інших дій перед зверненням до суду з відповідною заявою.

• *Наслідки появи особи щодо якої відбулася державна реєстрація факту смерті.* Відповідно до положень ст. 309 ЦПК у разі одержання заяви про появу фізичної особи, яку було оголошено померлою або відомостей про місцеперебування цієї особи, суд може скасувати рішення про оголошення такої особи померлою. В разі ж, якщо було встановлено факт смерті особи, а така особа не загинула, то фактично не має правових механізмів скасування такого рішення і повернення правового статусу цієї особи. Можемо погодитися із думкою Т.В. Войтенко, що зазначає, що у випадку, якщо суд оголосить військовослужбовця померлим, факт загибелі якого ніхто достеменно не бачив, але допускав, а через деякий час буде встановлено, що таку особу, наприклад, взяли у полон, то суд скасує рішення про оголошення померлим. Якщо ж суд встановить факт смерті, то запустить незворотний процес, який не можна буде відмінити у процесуальний спосіб [4, с. 86]. Отже, правильний вибір між процедурою оголошення особи померлою та встановленням факту смерті має значення не лише в контексті єдності підходів до правозастосування, але й практичне значення у випадку імовірної появи особи, яку вважали померлою.

Висновки. Отже, з метою удосконалення чинного законодавства вважаємо за необхідне: 1) виключити п. 9 ч. 1 ст. 315 ЦПК України, оскільки даний пункт дублює положення ст. 305-309 ЦПК України. 2) п. 8 ч. 1 ст. 315 та ст. 317 ЦПК України слід розглядати як загальну та спеціальну норму, а не як дві окремі процедури встановлення факту смерті. Ст. 317 ЦПК України визначаються лише особливості встановлення факту смерті, якщо це відбулося на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України. 3) у випадку, якщо існують припущення щодо можливої смерті особи, то необхідно звертатися до суду із заявою про оголошення особи померлою і суди повинні розглядати дані справи в порядку ст. 305-309 ЦПК. Якщо ж наявні достовірні докази смерті особи, але відсутній документ, на підставі якого органи РАЦС здійснюють державну реєстрацію смерті, тоді заявник подає заяву про вставлення факту смерті особи і суди розглядають дану справу в порядку, визначеному п. 8 ч. 1 ст. 315 ЦПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення: 04.03.2024)
2. Про судову практику у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95#Text> (дата звернення: 04.03.2024)
3. Цивільний кодекс України. Закон України 16.01.2003 № 435-IV, зі змінами, внесеними 19.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 04.03.2024)
4. Войтенко Т.В. Встановлення факту смерті чи оголошення померлим: вибір судової процедури в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 12. С. 81-87. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2023/16.pdf (дата звернення: 04.03.2024)

5. Плева В.А., Мазур В.В. Співвідношення понять «оголошення особи померлою» і «встановлення факту смерті» за цивільним та цивільно-процесуальним законодавством України. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 104-109
6. Постанова КЦС ВС від 28.02.2024 у справі № 506/358/22 (частина II). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=117624259&red=100003fbd4f0b8376fefdfa7c9862d22711a7c&d=5> (дата звернення: 04.03.2024)
7. Рішення Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 22.08.2023. Справа № 740/4452/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112977812> (дата звернення: 04.03.2024)
8. Рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 21.10.2024. Справа № 752/5742/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122607179> (дата звернення: 23.10.2024)
9. Торбас О.О., Завтур В.А. «Намібійські винятки» Міжнародного Суду ООН у сфері кримінальної юстиції: проблеми застосовності. *Juris Europensis Scientia*. 2024. Вип. 1. С. 149-154
10. Постанова КЦС ВС від 23.11.2022 у справі № 759/7001/22. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=120370611&red=100003e9a011ed66e8e2fe3eb0b0d655a680de&d=5> (дата звернення: 04.03.2024)

УДК: 614.253:347.91

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-04-11

Чомахашвілі О.*к.ю.н. доцент**провідний науковий співробітник**відділу прав людини та прав інтелектуальної**власності в сфері охорони здоров'я**НДІ інтелектуальної власності НАПрН України***СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Це дослідження присвячене аналізу поточного стану правового регулювання медичної візуалізації в Україні в контексті гармонізації з нормативно-правовою базою Європейського Союзу. У роботі розглянуто ключові законодавчі зміни, такі як прийняття Закону № 2347-IX, спрямовані на підвищення безпеки, ефективності та захисту прав пацієнтів. Проаналізовано виклики та перспективи впровадження європейських стандартів, включаючи необхідність інвестицій у модернізацію інфраструктури, навчання персоналу та розвиток системи управління якістю. Особливу увагу приділено питанням стандартизації систем медичної візуалізації та потенціалу України в розвитку інноваційних технологій у цій галузі.

Ключові слова: *медична візуалізація, правове регулювання, Україна, Європейський Союз, гармонізація законодавства, безпека пацієнтів, захист даних, інновації.*

This study focuses on analyzing the current state of legal regulation of medical imaging in Ukraine in the context of harmonization with the European Union's regulatory framework. The